

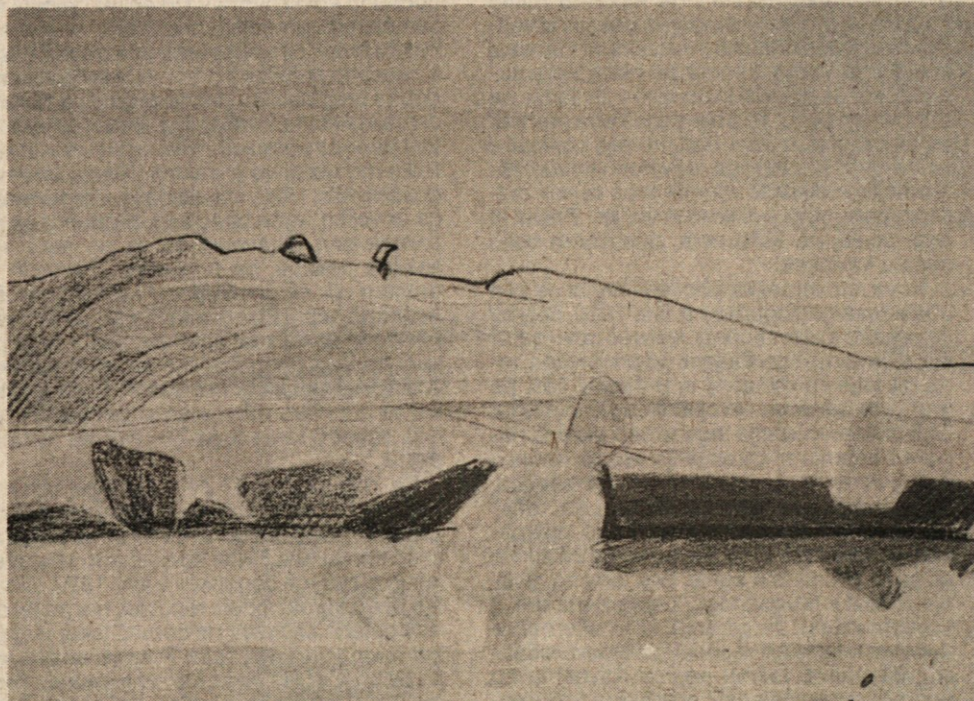

V tej številki sodelujejo:

Ivan Zoran
Milček Komelj
France Režun
Janez Kolenč
Severin Šali
Milan Markelj
Marko Polensek
Karel Bačer

DOLENJSKI RAZGLEDI

Številko uredil: Milan Markelj

JOŽE KUMER: Skica

Ivan Zoran

Z drugačnostjo v preboj

Pred sedemdesetimi leti je bilo, septembra tisočdevetstodvajsetega. Dve leti potem, ko so na bojiščih prve svetovne vojne utihnilo še zadnji topovi in ko so gospodje v črnih frakih in visokih cilindrih, sklonjeni nad zemljevide, v glavnem že odločili, kakšna naj bo nova ureditev sveta. Tudi glasovi žalovanja so se čedalje bolj umikali iz vsakdanjih pogovorov, strahoten smrtni davek pa je marsikje začela preraščati prva trava. Telesne rane so se bolj ali manj zaprle, vonj po smodniku je odpihal veter, na poljih in v goricah se je spet oglašala pesem, ljudje so si med srečevanjem zaželeli miru in sreče in zdelo se je, da se življenje zlagoma vrača na stara pota.

Na zunaj je res bilo vse videti tako, da se bo med ljudmi vsak čas znova vtirila tista vsakdanjost iz predvojnih časov, pa čeprav ne bo imela za vse enako prijaznega obraza. Obenem pa je vsak zase vedel, da marsiče-

sa nikoli več ne bo in da sploh ne more biti nikoli več tako, kot je bilo včasih. To je pomenilo, da ljudje pravzaprav pričakujejo spremembe, tudi take za dušo. Globoko v sebi so se počutili opeharjene in razdvojene in rane, ki jih je v dušo zasekala vojna morija, so še tako široko zevale in skelele. Da čas ozdravi bolečino, so sicer vsi vedeli, a kdo bo tega zdravnika tako dolgo čakal! Za zdravilni čas je potrebno potrpljenje, čakanja pa ne zmore vsak, še posebej ne mladi. Kajti mladi prej in bolj občutijo zadušljivost čakanja, prej zaslu-tijo nevarnost, da od predolgega in brezcilnega čakanja človek lahko povsem otopi. Duhovne omrtvičenosti pa se vsak boji, zato izrabi prvo priložnost, da plane iz morečega stanja. In nekaj takega se je zgodilo omenjenega 1920. leta v Novem mestu.

Ni tekla kri, ni bila revolucija, niso bili spopadi, niso bili prevratni dnevi. Nobena glava

ni padla, nobena ni bila nanovo ustoličena. Oblast je ostala oblast, sodnik sodnik, žandar žandar, sejmarstvo sejmarstvo. Državne zastave in slovenske trikolorke so z rotovža na Glavnem trgu, s streh in oken mestnih hiš vihrale zaradi nečesa drugega. Povsem drugega. In zaradi tega »povsem drugega« so se tudi mestni veljaki zakmašno oblekli, je župan nosil glavo pokonci in je mestna godba v praznični opravi igrala vedre melodije skozi mesto in korakajoč po mostu v Kandijo. Vse pa je bilo tako samo zato, ker se je v mali podeželski metropoli zgodila kultura. Prvič po vojni in prvič v takem obsegu.

Poglejmo! V salonu Windischerjeve gostilne 1. pokrajinska umetniška razstava pod pokroviteljstvom primusa slovenskih slikarjev Riharda Jakopiča. Glavna osebnost razstavljalcev je bil Jakac, ki je bil takrat že na študiju v Pragi. Glas o razstavi je šel s tako gromkim glasom po domovini, da je zvalil na ogled celo takratnega ljubljanskega knezoškofa A. B. Jegliča. V Narodnem domu sta brala svoje pesmi tenkočutni lirik Miran Jarc in »človek z bombami« Anton Podbevšek. Marij Kogoj je na klavir igral svoje nenavadne skladbe. Vrstila so se predavanja. Ozračje je bilo naelektrono od vsega tega dogajanja in Novo mesto niti prej niti kasneje ni doživelo takšnih dni.

Kakšnih deset let po tistem je Anton Podbevšek naprosil Riharda Jakopiča, naj za zbornik Dolenjska metropola Novo mesto obudi spomin na dogajanje septembra 1920 v Novem mestu, ki mu je osebno prisostvoval. Jakopič je med drugim napisal:

»...Na tihem se je pripravljalo in sililo na dan. Ko je dozorelo, tedaj je z radostnim krikom izbruhnilo in splamtelo v svet... Sorodne duše so se našle in se združile. Pisatelji, slikarji, kiparji, glasbeniki. Združili so se, da dajo duška svojemu hrepenenju, stopijo prvič skupaj na plan... Občinstvu je zastajala sapa in nastalo je gibanje...« To gibanje je kasneje, leta 1974, v knjigi svojih spominov na dogodke septembra 1920 v Novem mestu Marjan Mušič, najmlajši razstavljalcev v salonu Windischerjeve gostilne, poimenoval »novomeška pomlad«. In to ime nosi gibanje povsem upravičeno, kajti »novomeška pomlad« pomeni ne samo napad na tradicionalizem, zlasti še konservativizem v mišljenju in umetnosti, ampak tudi poskus, da bi se zmanjšal vpliv okostenelih pravil in meril pri vrednotenju in sploh dojemanju oziroma razumevanju vsega novega, kar je takrat nastalo in nastajalo ob trdovratnih poskusih, da bi se preteklost nespremenjeno iz z vso navlako nadaljevala tudi v prihodnosti. To pa je več kot gibanje, je prepород, nekaj, kar hoče biti pogobljeno, široko in začeto za daljše obdobje, ne pa stvar trenutka. Ker so bili po-

budniki »novomeške pomladi« oziroma gibanja, preporoda, kakor pač to lahko imenujemo, mladi, novomeški in dolenski visokošolci hkrati z naprednimi višješolci na novomeški gimnaziji, je tako poimenovanje v celoti utemeljeno. Ta val silne energije mladim ni imel namena samo pregnati zatohlost in malomeščanskih zakotij provincialnega Novega mesta, ga prezačiti v kulturnoumetniškem in družbenopolitičnem pogledu, ampak s svojo eruptivno močjo doseči tudi kakšno bolj oddaljeno obrežje, vse do prestolnice Ljubljane. Šlo je torej za preboj dejanja še kam drugam, za opozorilno aktivnost, v kateri naj Novo mesto pokaže, da tudi zmora kaj širše slovensko pomembnega.

Kot je pokazala zgodovina, je »novomeška pomlad« ostala enkratno dejanje, v Novem mestu se ni po letu 1920 nikoli več izvršilo dejanje, podobno »novomeški pomladi«, in to kljub številnim poskusom v različnih kasnejših obdobjih. Poskusov v raznih smereh res ni bilo malo, pojavljali so se na vsake toliko časa, tudi začeli so jih mladi, nobeden pa ni bil tako močan, da bi vezal nase kaj več kot peščico zagnancev in zanetil gibanje. Nasprotno, za vsakim poskusom se je bela lisa na kulturnem zemljevidu Slovenije okoli Novega mesta in na Dolenjskem še povečevala, namesto da bi se zmanjševala. K širjenju bele lise je znatno pripomoglo ozračje v razmerah, ki so kulturo odrinile na skrajni rob splošnega zanimanja, saj so prednost pred kulturo že kar zaukazano dobile eksistenčno pridobitniške dejavnosti. Čim hitreje pa se je čas odmikal od »novomeške pomladi«, tem večja je postajala bela lisa. Vedno večja in trša pa je postajala tudi ledina tam, kjer naj bi se bohotilo bogato duhovno polje.

Poleg tega je tudi na »novomeško pomlad« malokdo pomislil. Obletnice tega gibanja so tiho in neopazno drsele mimo nepraznovane in to ni nikogar zbudilo v zavest. Res pa je, da so bili ves čas posamezniki, ki jih moti ta strašni vnamar in niso pristajali, da se v kulturni sferi pripravi samo toliko in tisto, kolikor in kar se zdi potrebno pripraviti v okviru delovne dolžnosti, in še to bolj ali manj rutinsko. A ker imajo tudi majhni sunki, še posebej, če trajajo dolgo in neprekinjeno, kar spoštljivo rušilno moč, v našem primeru moč rušenja globoko vkoreninjene miselnosti, je naposled v Novem mestu le prišlo do tega, da so se ljudje v kulturni sferi začeli zavedati, da je treba delati premike. Da je navsezadnje potrebno iti v korak s časom in njegovimi potrebami, da lahko zadovolji samo tisto, kar je sodobno, kvalitetno in novo, in da je moč sa-

mo tako narediti tudi proboj v nadpovprečnost, do nečesa, kar je zanimivo, sprejemljivo in spodbudno tudi za druga okolja. Ob tem se samo od sebe zastavlja vprašanje, zakaj ne bi tudi Novo mesto prispevalo kaj pomembnejšega v tako imenovano nacionalno kulturno ponudbo, namesto da se iz nje samo napaja in to niti ne za tako majhne denarje.

Osvojen je bila pobuda, da bi se splošen premik na vsej kulturno ustvarjalni fronti začel v Novem mestu prav letos ob 70-letnici »novomeške pomladi«. »Novomeška pomlad« je, kakorkoli jo tehtamo in o njej premišljamo, lahko ne samo zgled, temveč tudi neizčrpen vir pobud za ravnanje. Ne bi radi delali primerjav med včasih in danes, ker obdobje 70 let pomeni marsikaj več kot samo sedem desetletij pretečenega časa, a si vendarle ne moremo kaj, da si ne bi vzeli za vodilo naslednje ugotovitve:

Če se iz leta 1990 ozremo na leto 1920 in pri tem ne izključimo prej navedenih misli Riharda Jakopiča, potem ne moremo mimo dejstva, da premore današnje, nekajkrat večje Novo mesto nekajkrat več ljudi, ki marsikaj znajo in zmorejajo. Vendar pa nekaj velja samo to, kar se pokaže in dokaže v življenju, na duhovnem polju. To polje pa je treba preorati ter ga z močjo znanja, daru in volje posejati s semenjem, iz katerega naj v novi »novomeški pomladi« vzkali in vzcvete tisoč cvetov različnih barv, oblik, velikosti in vonjev. Plevel in osat poslej na kulturnem, duhovnem polju nimata kaj iskati.

Nova »novomeška pomlad« naj bi ne bila obeleževanje dogodkov iz leta 1920, čeprav se nekako s tem začenja, temveč novo gibanje, ki je samo spodbujeno od prejšnjega, torej gibanje za današnji in prihodnji čas, po meri današnjega in jutrišnjega človeka. Glavni namen vsega tega je nepreklicna napoved krčenja in iztreljanja vsega, kar je v kulturi in ravnanju v njej in z njo dotrajanega, okostelnega, preživelega. Najprej, kot reče no, pa gre za spopad z miselnostjo, oklepajočo se izkušeni, ki so jim korenine že zgnile ali pa bi jim morale zginiti. Gre torej za gibanje, ki teži k drugačnosti, k spremembam, k boljšemu delu, za gibanje, ki je alternativa duhovni mlačnosti in sivini (podpovprečnosti, alternativa vsemu neproduktivnemu na področju ustvarjalnosti, predvsem kulturnoumetniške. Temu gibanju pa je cilj preboj.

Elementi nove »novomeške pomladi« se kažejo že v prvih prireditvah, ki z njimi Novomeščani obeležujejo tudi letošnji slovenski kulturni praznik. Kako jih prepoznati? Pojavimo preprosto: na glasbenem večeru se je

prvič predstavil simfonični orkester, ki so ga v Novem mestu ustanovili spodbujeni prav od novega gibanja. Na tem večeru je bila prvič predstavljena kompozicija novomeškega glasbenika. In še: na prireditvi so se oglasile Kogojeve skladbe, prvič izvajane v Novem mestu pred 70 leti. Še nedavno si v Novem mestu niti misliti ni bilo moč, da bi slovenskemu kulturnemu prazniku posvečeno prireditve kdo »otežil« s tako težkimi kompozicijami, kot so Kogojeve. In dalje: v Dolenjski galeriji bo prikazan likovni trenutek Novega mesta danes. To bo razstava, ki bo združila vse aktivne likovne ustvarjalce, akademske in neakademske, in ponudila toliko različnih pogledov na likovno umetnost, kolikor bo razstavljavcev. To sta prvi dve prireditvi, druge so načrtovane za kasneje. Bržkone že ta mesec bodo v Novem mestu prvič podelili literarne nagrade za dela, pristela na nagradni mladinski literarni natečaj. Tudi to je v duhu nove »novomeške pomladi«. Aprila naj bi se, podobno kot likovniki v Dolenjski galeriji, na samostojni prireditvi predstavili v Novem mestu živeči pesniki, ta shod pa obeležili tudi s posebno publikacijo. Na vrsto bo prišla podobna predstavitev pesniškega dela Mirana Jarca in Antona Podbevška, likovni organizatorji pa bodo poskusili v mini reprizi predstaviti likovno razstavo iz salona Windscherjeve gostilne leta 1920. In tako dalje. Predvidenega je veliko, in če bo to tudi izvedeno, bo že prireditvena dejavnost sama po sebi nekakšna prebujala, da o vsebini, izvajalcih in drugem niti ne govorimo. V razmišljanje se nenehno ponujajo nove reči, zdaj ponudi: zanimivo idejo ta, zdaj spet oni, zdaj s tega pa spet z onega področja. Vre, kot bi lahko rekli, brbota na vseh koncih in krajih, to pa je tisto, kar se je z novo »novomeško pomladjo« želelo doseči. Ideja tega gibanja se je torej prijala.

Kaj reči na koncu? Že prva dogajanja kažejo, da je bilo to kulturno gibanje potrebno zastaviti. Za še bolj upravičeno se bo pokazalo ob koncu leta 1990, ko bo mimo obeleževanje obletnice dogodkov v letu 1920. Gibanje bodo sproti potrdili rezultati, res pa je, da mnogoterih sadežev ne bomoč takoj utrgati, ker bodo zoreli dalj časa. Premiki so že, več jih še bo. Začelo se je, ker se je moralo premakniti. Tudi veliko mladih je vključeno. Največ pa je takih, ki so mladi po srcu, po idejah. In še to naj dodamo: Ni treba, da se velike in pomembne reči rojevajo samo iz nesreče (vojne) in trpljenja. Naj se včasih iz upora proti mlačnosti, povprečnosti, sivine. Sicer pa, kdo ve, proti čemu se duh še ni uprl?!

Milček Komelj:

Pogled na položaj in izročilo Božidarja Jakca

Do slikarja Božidarja Jakca na Dolenjskem že dolgo gojimo posebej spoštljiv odnos in pri tem, ko z njim kot odločilnim umetnostnim rojakom potrjujemo tudi svojo kulturno identifikacijo in samozavest, nikakor ne pretiravamo, saj je Jakac vsesplošno priznan umetnik. Dejstvo, da je v svoji ustvarjalnosti najtesneje povezan z rodnim Novim mestom in dolensko pokrajino, pa ima za nas še prav poseben pomen. Prvi je namreč v likovni umetnosti odkril specifičnost Dolenjske, kot še noben slikar doslej je poveljal lepote Novega mesta in se — tipično dolenski tudi kot človek: močno čustven in originalen, kakršni so koreniti Dolejci — nenehno zanimal, kaj je novega »tam doli« v Novem mestu. Zato se je spoštovanju do njega na Dolenjskem pri-

družila tudi posebne vrste ljubezen in radovednost. Postal je dolenski simbol umetnika pa tudi uspešnega rojaka in zato so se meščani nenehno zanimali zanj. Če jih je poprej zanimalo njegovo početje, imetje in zdravje, pa se zdaj, po umetnikovem slovesu, že sprašujejo, kaj je ostalo v njegovi zapuščini, ali so dela preštetá, kaj je z njegovimi spomini, ali je o njem še mogoče napisati kaj novega in tehtnega, pa tudi, kakšen je njegov pomen v najširših okvirih, koliko je njegova slava morda le povezana z njegovim partizanstvom in prijateljstvom do predsednika Tita in torej — v teh nemirnih časih — vendarle varljiva itd. itd. In prav na dolensko zanimanje za Jakca me je opozoril tudi urednik Milan Markelj z željo, naj napišem karkoli infor-

mativnega o njegovem pomenu, osebnosti in ostalini.

Seveda je težko na kratko povedati kaj novega in utemeljenega. Relevantni pogledi na Jakca so dobro razvidni že iz objavljene literature, iz monografij in brezštevilnih člankov, iz katerih lahko ljubitelji razberejo značaj in posebnosti njegove ustvarjalnosti. O njenem pomenu pa si najlaže ustvarimo predstavo, če jo uvrstimo v ustrezen zgodovinski in geografski kontekst. Gledano iz najožjega, lokalnega in pokrajinskega vidika, Jakac že dolgo sije v najsvetlejšem ozvezdju naše umetnosti ob Ketteju in Trdini in je nesporno najpomembnejši likovni umetnik v Novem mestu, skupaj s Francetom Kraljem pa tudi na Dolenjskem. Iz slovenske in

France Režun:

Zvečer v gozdu

*Tako tiho je,
kot da je življenje odšlo
že zdavnaj
in je ostala samo še utrujenost
in želja po nebiti.*

*In vendarle veje sanjajo zeleno
in semena hranijo bodočo rast.*

*Hotenja ni konca,
stvari so večne,
le prebivanje v oblike
je kratko.*

*Tako samo za kratek čas
rože vzcveto,
drevesa ozelene
in človek išče svojo pot.*

*In nikoli ne vemo,
čemu smo se zbudili
in kdaj nam bo usojena vrnitev.*

JOŽE KUMER: Skica (pastel na papirju)

Februarski popoldan

*Siva kupola neba,
črna negibna drevesa
in vztrajen molk snežne beline.*

*Nič se ne zgodi, samo to veš,
da si
in da je vedno več stvari,
ki jih ne razumeš.*

*Skozi okostje sveta
počasi polzi čas,
premešan s krakanjem lačnih vran
in mehkim padanjem snega.*

Samoten stojim sredi dneva.

Kam naj odložim jok deklice?

*Odšla je v temo
in moral sem zbrati
mного luči in upanj,
da sem lahko našel
drobce njenega joka.*

*Pobiral sem jih
s tistih zgubljenih poti
skozi gozd,
ki ga ni poznala.*

*Bili so ostri kot diamant
in z vsakim korakom
bolj napolnjeni z grozo.*

*Le kam naj zdaj odložim
ta jok?*

jugoslovanske perspektive sodi v vrh naše ustvarjalnosti, zgodovinsko najpomembnejši pa je kot eden pionirjev našega ekspresionizma, kot utemeljitelj naše grafike in kot zanesljivo najpomembnejši slovenski grafik vseh časov. S svojo izrazno močjo in tehnično popolnostjo se uvršča tudi med pomembne svetovne ustvarjalce; če pogledamo nanj zgodovinsko, pa moramo ugotoviti, da v evropskih razmerah ne pomeni razvojnega mejnika, ampak je nadaljevalec tiste ustvarjalne stopnje, ki se je izvila iz secesije v ekspresionizem ter kakršno je ob koncu 19. stoletja razvil Norvežan Edvard Munch. Munch se je med sodobnimi umetniki v svetu prvi približal temu, po čemer je hlepel Jakac, in je zato postal Jakčev duhovni vzornik in sorodnik. A v tem zgodovinskem okviru je bil Jakac s svojo osebno dojemljivostjo in čustvovanjem docela izviren, kolikor seveda štejemo za izvirnost osebno prilagojen oblikovni izraz, ustrezen umetnikovim notranjim potrebam. To svojo zgodovinsko pripadnost je Jakac tudi vedno prostodušno, z ljubeznijo do velikega mojstra, nenehno priznaval. To pa je razumljivo,

ker ni nikoli preprosto posnemal, ampak je bil docela avtentičen človek, ki je iskal le sebi ustrezna izrazila in je v bistvu ustvarjal iz sebe, oprt na lastna čustvena doživetja.

Tak je bil Jakac predvsem v mladosti. Kot romantično usmerjen in močno občutljiv mladenič je bil usmerjen k višjim ciljem; kolikor je bil zagledan v naravo, pa ga je najbolj vznemirjala njena notranja resnica, v velemestih grozljiva opojnost in tesnoba, na Dolenjskem pa čustveni zanos, ujet v mehko valujoč krajinski ritem. Po mladostnem zagonu se je v stvarnejših domačih razmerah umiril, svojo umetnost pa je pričel pojmovati tudi mnogo širše, saj je z njo zavestno želel dokumentirati pričevalnost časov in krajev in je tako ostajal vse življenje razpet med lastno dušo, med svet in njegova čudesa ter beleženje in rekonstrukcijo zgodovinskih dogajanj, ki jim je bil po srečni usodi ustvarjalna priča. Pri tem pa se je ves čas zavedal svojega slovenstva in je v svojo ustvarjalnost kot nekaj samoumevnega vključeval tudi kvalitete domačega izročila in se nehote prilagajal domačim možnostim in potrebam. Tako si je zaradi raznolikosti svoje

umetnosti pridobil zelo širok krog različno usmerjenih občudovalcev, ki so jim včasih v njegovem delu blizu tudi le posamezna poglavja. Nesporno dejstvo pa je, da najbolj dojemljivi vidijo intenzivni vrh njegove ustvarjalnosti v mladostni dobi. Le-to so prisiljeni priznavati tudi tisti, ki sicer zavračajo poznejši realizem, in celo tisti, ki jih ovirajo pri dojetju umetnika predsodki, češ da je bil Jakac »uradni« slika, ki je bil vse preveč blizu milostim oblasti.

Taki zadržki pa izhajajo iz nepoznavanja ali iz napačnih predstav. Jakčev pomen korenini v umetnosti in nikakor ni utemeljen v družbenem ali političnem položaju, niti ni bil tak umetnikov položaj utemeljen toliko v njegovi prilagodljivosti kot v sami umetnosti in njenih lastnostih; res pa je, da je zaradi pričevanja o ljudeh in dogajanjih, ki so krojila našo novejšo zgodovino (zlasti AVNOJ), predvsem partizanski del umetnosti doživeljal v javnih občilih posebno in včasih tudi največjo pozornost in stopnjeval Jakčevo najširšo vsejugoslovansko slavo. Njegova umetnost je v svoji sintezi tradicije in osebne občutljivosti tako občečloveška, tako splošno razum-

Marko Polenšek:

Razvoj zdravstvene službe v novomeškem okraju med obema vojnama

V predvojnem novomeškem okraju, ki je obsegal v glavnem območje današnjih občin Novo mesto in Trebnje, je po popisu iz leta 1931 živelo 50.704 prebivalcev, ki so se večinoma ukvarjali s kmetijstvom. Nekaj industrije se je razvila v Novem mestu, ki je bilo obenem tudi politično, upravno, kulturno in zdravstveno središče okraja. Nastajajoča gospodarska kriza je povzročila, da se je kmečko prebivalstvo, ki je bilo brez vsakega zavarovanja, množično izseljevalo v industrijsko bolj razvite države. Mnogi od njih so se vrnili v domovino bolni, izčrpani in brez sredstev za življenje in so s svojimi družinami postali breme že tako revnih vaških občin. Alkoholizem, ki je bil velik socialni in družbeni problem novomeškega okraja, in ne nazadnje tudi pomanjkanje hrane in slabe gospodarske razmere v siromašnejših delih okraja so povzročili, da je bila raven zdravstvenega stanja prebivalstva v novomeškem okraju med najnižjimi v Sloveniji. Ta se je kazala tudi v veliki razširjenosti akutnih nalezljivih bolezni. Predvsem epidemije griže so bile med obema vojnama v novomeškem okraju najpogostejše in tudi smrtnost zaradi njih najvišja v vsej Sloveniji. Pogoste so bile tudi epidemije trebušnega tifusa, škrlatinke in davice. Veliko obolenj je bilo na dihalih in predvsem pljučnica je zahtevala vsako leto veliko življenj. Čeprav je tuberkuloza že leta 1929 prenehala biti najštevilnejši vzrok smrti v Sloveniji, pa je po statistiki ženske bolnišnice v Novem mestu število tuberkuloznih bolnikov v okraju začelo padati šele leta 1932.

Splošna umrljivost se je tudi v novomeškem okraju zmanjšala. Leta 1921 je umrlo 24,2 osebe na 1000 prebivalcev, leta 1935 pa le še 16,5. Zmanjšalo se je tudi število rojenih, in sicer od 33,1 rojenih na 1000 prebivalcev leta 1921 na 30,3 leta 1935, kar pa je bilo še vedno nad slovenskim povprečjem.

Sama organiziranost zdravstvene službe v novomeškem okraju se po prvi svetovni vojni ni spremenila, saj je bila v Sloveniji še dobrih deset let organizirana na podlagi nekdanje avstrijske zakonodaje. Zdravstvena okrožja so s svojimi sredstvi ustanavljala tudi svoje bolnišnice (Ženska bolnišnica v Novem mestu).

Novomeški okraj je bil razdeljen na novomeško, trebanjsko, žužemberško in topliško zdravstveno okrožje. Po koncu prve svetovne vojne je bil zdravnik v novomeškem okraju dr. Ivan Gostiša (tudi primarij Ženske bolnice), v trebanjskem dr. Fran Sterba, v žužemberškem dr. Fran Pavločič in v topliškem zdravstvenem okrožju dr. Konstantin Konvalinka. Konec dvajsetih let nastopi službo okrožnega zdravnika v Trebnjem dr. Albin Češark, v Žužemberku pa dr. Josip Smola.

Okraji so imeli svoje okrajne zdravnike, ki so bili podrejeni okrajnemu načelniku in so nadzorovali zdravstveno dejavnost okrajev, proučevali zdravstvene in higienske razmere v okraju, skrbeli za širjenje zdravstvene prosvete med prebivalstvom in sodelovali pri neposrednih zdravstvenih ukrepih v okraju. Delo vseh službenih zdravnikov je bilo torej predvsem preventivno, zlasti za siromašnejše pa tudi kurativno. Okrajni zdravnik novomeškega okraja po prvi svetovni vojni je bil vse do svoje smrti leta 1935 dr. Viktor Gregorič.

Privatno zobozdravstveno prakso je pred prvo svetovno vojno v Novem mestu opravljal zobotehnik Filip Ogrič, med obema vojnama pa sta se mu pridružila še zobozdravnik dr. Anton Furlan in zobotehnik Miroslav Mušič. Leta 1932

je začel opravljati zobozdravstveno prakso v Trebnjem zobotehnik Ivan Kordan.

Dobro je bila razvita babiška služba, saj je že leta 1924 delovalo v okraju 20 babic. V tem času je ambulantno delovala samo brezplačna ambulanta za spolno bolne pri ženski bolnišnici v Novem mestu, v kateri so opravili 25 pregledov letno.

Novomeški okraj je imel 3 javne lekarne (Novo mesto 2 in Trebnje 1), dve bolniški lekarni v obeh bolnišnicah in domačo lekarno v Žužemberku, ki jo je vodil dr. Pavločič.

Pristojnosti okrajnih zdravnikov, preimenovali v okrajne sanitetne referente, so bile na podlagi novih predpisov razširjene. Okrajni sanitetni referent je bil zdravstveni strokovni izvedenec okrajnega glavarstva in je v tem svojstvu opravljal vse uradne zdravniške posle. Občinski zdravniki so obdržali naloge nekdanjih okrožnih zdravnikov, poleg tega pa so se tudi njihove pristojnosti razširile. V praksi se je pokazalo, da vseh niso mogli uspešno opravljati. Še naprej je zdravljenje siromakov ostalo važna naloga občinskih zdravnikov. Večkrat so opravljali tudi naloge šolskih zdravnikov, kadar v kraju ni bilo šolskega zdravnika.

Zdravnik združene zdravstvene občine Novo mesto — okolica je bil od leta 1931 do 1935 dr. Milan Ropas. Dr. Marijan Polenšek pa je bil najprej zdravnik samostojne zdravstvene občine Šmihel — Stopiče, leta 1935 pa je nasledil mesto dr. Ropasa. Zdravnik združene zdravstvene občine Trebnje je leta 1930 postal dr. Ciril Dereani. V Žužemberku in Dolenjskih Toplicah sta mestni občinski zdravniki zasedla dotedanja okrožna zdravnika dr. Josip Smola in dr. Konstantin Konvalinka. Po odselitvi dr. Smole v Kostanjevico je postal občinski zdravnik v Žužemberku nekdanji okrožni zdravnik dr. Pavločič in za njim dr. Franc Debeljak. Ker so zdravnike združenih zdravstvenih občin nastavljal banovine, so v praksi zdravnike večkrat imenovali tudi banovinski zdravniki. Mesto okrajnega sanitetnega referenta je po smrti dr. Viktorja Gregoriča zasedel dr. Božidar Küssel.

Zanimivo je, da samostojna zdravstvena občina Novo mesto ni imela svojega zdravnika in so zanjo naloge pogodbeno opravljali ostali novomeški zdravniki.

Vsi zdravniki, ki so imeli za to predpisano dovoljenje, so se lahko bavili tudi s privatno prakso kot edino ali dopolnilno dejavnostjo, vendar je to že čas, v katerem se je zdravljenje vedno bolj prenašalo na bolnišnice in je s širjenjem raznih bolniških blagajn postajalo vedno bolj družbena zadeva, kar pa je veljalo seveda samo za določene sloje prebivalstva. Revno kmečko prebivalstvo si večkrat ni moglo privoščiti niti zdravnika, kaj šele bolnišnico. O tem nam recimo zgovorno priča podatek iz leta 1937, ko je od 838 umrlih v okraju bila nudena zdravniška pomoč samo 286, in sicer 120 v bolnišnicah, 166 pa na domu.

Zakon o zdravstvenih občinah je tudi določal, da morajo zdravstvene občine vzdrževati kvalificirane babice. Večina žensk je v tem obdobju rojevala še doma, zato je bila dobro organizirana babiška dejavnost še toliko bolj pomembna. Še leta 1940 je bilo v okraju od 1517 porodov 644 brez babiške pomoči. Babice mazačke so sicer preganjali, vendar je bil boj proti njim otežkočen. Ljudje so njihovo dejavnost šteli in prikrižali.

Tudi za novomeški okraj je bil izrednega pomena leta 1923 v Ljubljani ustanovljeni Higien-

ski zavod. Na njegovo pobudo je bila v Novem mestu leta 1930 ustanovljena državna šolska poliklinika, ki jo je Novo mesto kot vzgojno-kulturno središče s petimi učnimi zavodi že zaradi zdravstvene zaščite učencev nujno potrebovalo. Ko je bil leta 1936 ustanovljen še otroški dispanzer, sta se obe ustanovi združili v Zdravstveni dom, ki je imel svoje prostore v novozgrajeni osnovni šoli. Polikliniko je vodila zdravnica šolske poliklinike v Ljubljani dr. Slava Kristan. Leta 1936 je prevzela vodstvo Zdravstvenega doma dr. Anči Konvalinka-Tavčar, zdravnica Zavoda za zdravstveno zaščito mater ter dece v Ljubljani, ki je enkrat na teden obiskovala Novo mesto. Leta 1940, ko se je Zdravstveni dom moral preseliti v zasebno hišo Novomeščana Matka Maloviča, so že potekali razgovori med Higieniskim zavodom in novomeško občino o gradnji novega zdravstvenega doma, do katere pa zaradi druge svetovne vojne ni prišlo.

Leta 1936 je bil v Novem mestu ustanovljen protituberkulozni dispanzer, katerega prvi zdravnik je bil dr. J. Prodan. Dispanzer je imel svoje prostore v ženski bolnišnici, za vzgojo strokovnega osebja pa je poskrbela bolnišnica Golnik. Ustanoviteljica dispanzerja je bila Protituberkulozna liga v Novem mestu, sredstva za vzdrževanje pa sta prispevala tudi Protituberkulozna zveza in Okrožni urad za zavarovanje delavcev iz Ljubljane. Dispanzer je zdravil z vsemi tedanjimi modernimi metodami (pnevmotoraks, oleotoraks, blokada itd.), organiziral je tudi predavanje o tuberkulozi, ni pa imel nobenih denarnih sredstev za pomoč bolnikom za uspešnejše zdravljenje.

Izrednega pomena za razvoj zdravstvenega varstva prebivalstva novomeškega okraja je bila ustanovitev redovne bolnišnice usmiljenih bratov v Kandiji (1894) in ženske bolnišnice v Novem mestu (1908). Bolnišnico v Kandiji je vodil red usmiljenih bratov, ženska bolnišnica pa je bila last novomeškega zdravstvenega okrožja.

Kandijška bolnišnica je bila med prvo svetovno vojno vojaška pomožna bolnišnica. Leta 1919 se je iz ruskega vojnega ujetništva vrnil njen primarij dr. Pavlič, ki je nato vodil bolnišnico vse do svoje smrti leta 1942. Bolnišnica je imela: kirurški oddelek s 46 posteljami, interni oddelek s 40, dermatološki oddelek s 12 ter izloirni oddelek s 16 posteljami.

Kot sekundariji so se prva leta po končani vojni vrstili tile zdravniki: 1925 dr. Igor Franko, 1926 dr. Adolf Ločniškar in dr. Milan Ropas. Od 1928. do 1935. leta, ko je prevzel interni oddelek dr. Marijan Polenšek, je vse zdravniško delo opravljal dr. Pavlič sam. Poleg 17 redovnih strežnikov je bilo v tem času v bolnišnici zaposlenih še 10 civilnih oseb.

Ženska bolnišnica je bila sprva namenjena za zdravljenje bolnic s porodniškimi, ginekološkimi in kirurgičnimi obolenji, kasneje pa so sprejemali tudi bolnice z ostalimi boleznimi ter otroke obeh spolov do 6. leta starosti. Med prvo svetovno vojno je število postelj v bolnišnici naraslo na 110, po vojni pa bolnišnica kadrovske, prostorske in organizacijsko ni napredovala in je bila celo pred tem, da jo zaradi slabih gmotnih razmer ukinejo. Bolnišnica je imela 8 oddelkov, in sicer kirurški oddelek s 15 posteljami, interni oddelek s 17 posteljami, ginekološki oddelek s 24 posteljami, porodniški z 8 posteljami, dermatološki s 6 posteljami, opazovalni z 2 posteljami, okulistični z 9 posteljami, otroški z 20 posteljami in posebni infekcijski paviljon s 3 sobami in

15 posteljami. V sklopu bolnišnice je delovala še brezplačna ambulanta za spolne bolezni.

Dokler je bila bolnišnica last novomeškega zdravstvenega okrožja, je imela namreč samo primarija, ki je poleg tega opravljala še funkcijo okrožnega zdravnika, kar ni bilo v prid niti strokovnemu razvoju bolnišnice niti zdravstvenega okrožja. Šele ko postane bolnišnica banovinska, se zvrstijo tile sekundariji: dr. Franc Lebiniger 1931, dr. Ludvik Kožuh 1932, dr. Viktor Čerček 1933, dr. Josip Reggi 1937, dr. Marjan Bregant 1939 in dr. Bernarda Rihar 1940. Kot zdravniki pripravniki pa so zadnja leta pred pričetkom druge svetovne vojne službovali v bol-

nišnici dr. Marjan Rozman, dr. Maks Igljč, dr. Avgust Spacapan, dr. Anka Prijatelj in dr. Stanislav Lajevec.

Bolniško strežbo so opravljale redovne sestree sv. Vincencija Pavlanskega, za pomožna dela pa je bolnišnica imela še okrog 10 zaposlenih. Bolnišnica je imela zaposleno tudi kvalificirano babico. Tehnično je bila za tiste čase dobro opremljena. Kot bolnišnica v Kandiji je imela dve strogo ločeni operacijski sobi in izolirnico v posebni stavbi, v kateri pa so morali zaradi prostorske stiske bolniki z različnimi nalezljivimi boleznimi večkrat ležati kar skupaj. Le-

ta 1938 je imela bolnišnica že 134 postelj. Skupno število bolnikov je bilo 2683, operacij pa je bilo 1005. Število porodov v bolnišnici je bilo 301, od tega 43 kompliciranih in 42 z operativnim posegom. Za primerjavo naj povemo, da je bilo število vseh porodov v okraju tega leta 1627.

Zdravniško vodstvo bolnišnice je bilo do leta 1921 v rokah primarija dr. Josipa Straška, od leta 1921 do 1931 je bil primarij dr. Ivan Gostiša, od leta 1931 do 1939 pa dr. Milan Červinka. Na njegovo mesto je potem prišel primarij dr. Slavko Perko.

Karel Bačer

Gradivo za dolenski biografski leksikon (28)

MESTNIK IVANKA vzgojiteljica

R. 10. maja 1934 v Draščih vasi na Dol. Maturirala na novomeškem učiteljskišči 1953. Prejela I. 1985 Trdinovo nagrado za zelo uspešno dolgoletno delo z mladino. — Osební podatki. DL list 31. okt. 1985, št. 44.

METELKO FRANC slovničar in na-božni pisatelj

R. 14. jul. 1789 v Škocjanu pri Mokronogu, u. 27. dec. 1860 v Ljubljani. Osnovno šolo in gimnazijo je napravil v Novem mestu, bogoslovje v Ljubljani. Kot predavatelj slovenščine na ljubljanskem liceju si je pridobil veliko zaslug za razvoj knjižnega jezika. Napisal je (v nemščini) eno najboljših slovenskih slovníc. Po njem si je naredila ime osnovna šola v Škocjanu. — SBL II, str. 106.

MEVLJA DUŠAN igralec in književnik

R. 30. marca 1920 v Mariboru. Bil član partizanskega SNG v Črnomlju. — SGL II, str. 433. Dialogi XVII (190 št. 5, str. 319 slika).

MEVŽELJ JANČI-IVAN narodni heroj

R. 16. okt. 1923 v Mokronogu, padel 28. okt. 1941 v Murnicah, potem ko se je skupaj z Milanom Majcnom do zadnjega boril v obkoljeni hiši proti številnim Nemcem. Po njem nosi ime osnovna šola v Mokronogu. — Brezovar M.: Narodna junaka Milan Majcen in Jančni Mevželj, str. 55, 57 — slika.

MEŽAN IVANKA igralka

R. 18. jun. 1926 v Mariboru. Začela igralsko pot pri SNG v Črnomlju, po osvoboditvi članica ljubljanske Drame. — SGL, str. 435. Stop X/1977 št. 47, str. 8 — slika.

MEŽAN JANEZ slikar

R. 8. nov. 1897 v Spodnjem Brniku, u. 3. dec. 1972 v Hajdini pri Ptuj. Služboval na novomeški gimnaziji kot profesor risanja (1933—1939). — SBL II, str. 111. 225 let, str. 332. Glas 8. nov. 1977, str. 5 (kraj smrti).

MICHAEL HOMO LATINUS gradbenik

Bržkone je bil Francoz, ki je prišel iz Moribunda v Stično in tu gradil okoli 1164—1180. — SBL II, str. 111.

MIGLIČ FRANC skladatelj

R. 17. marca 1855 v Stari Oselici, u.

11. dec. 1925 na Vrhu sv. Treh kraljev. Bil organist na Igu in pri Sv. Križu pri Litiji. — SBL II, str. 112.

MIHELČIČ ALOJZ partizanski zdravnik

R. 21. avg. 1907 v Vavpči vasi, u. 30. nov. 1974 v Novem mestu, pok. v Semiču. — 225 let, star. 439. TV 15 19. dec. 1974 št. 50, str. 6 s sliko.

MIHELČIČ ALOJZI skladatelj

R. 3. marca 1880 v Harijah pri Il. Bistrici, u. 11. febr. 1975 v Ljubljani. Kot organist in pomožni učitelj služboval v Stangi ter organist in župan v Metliki. — SBL II, str. 112. IS IV/1928, str. 22 — slika.

MIHELČIČ JOŽE narodni heroj

R. 29. jan. 1914 v Semiču, ustreljen 9. dec. 1941 v Ljubljani. Organizator upora proti okupatorju v Beli krajini. — EJ VI, str. 100. Jože Dular: Pomembni Belokranjci, str. 63. Komunist, Teor. priloga 1977 jan.—marec, str. 27 — slika.

MIHELČIČ PAVLE glasbeni kritik

R. 8. nov. 1937 v Novem mestu. — Muzička enciklopedija II (2. izdaja), str. 579. Teleks 13. jul. 1979 št. 28, str. 12 — slika.

MIHELČIČ SILVESTER komponist

R. 1. 1943 v Metliki. Ravnatelj glasbene šole v Črnomlju, avtor prve slovenske rock opere Maček Muri. — J. Dular: Pomembni Belokranjci, str. 23.

MIHELČIČ SLAVKO komponist

R. 19. april 1912 (sin Alojza) v Metliki. Deloval kot glasbeni pedagog v Ljubljani, zborovodja, komponist mladinskih pesmi in orkestralnih skladb. Poskusil se tudi v opereti. — Muzička enciklopedija II, str. 193. Univerza III-2, str. 1324 (bibliografija). Grlica XXV/1972 št. 1/2, str. 23 — slika.

MIHELČIČ VIKTOR komponist in glasbeni pedagog

R. 3. febr. 1913 (bratranec Slavka) v Metliki. Prve skladbe zložil v partizanskih (Pesem 3. bataljona, Po dolinah in po gorah, Domovina naša je svobodna). Po vojni poučeval glasbo in petje na gimnaziji in v društvih v Kamniku. — Jože Dular: Pomembni Belokranjci, str. 22. LD 15. avg. 1966 št. 219, str. 7 — slika.

MIHELČIČ FRANCE slikar in grafik

R. 27. apr. 1907 v Virmašah pri Škofji Loki. Med vojno v partizanskih ri-

sal taborišča in pokrete čet, kar je kasneje obdelal v oljnih kompozicijah. Po vojni bil profesor na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. 1965 prejel Prešernovo nagrado. — ELU III, str. 463. Univerza III — 2, str. 1228 (bibliografija). Borec XXIII/1971 št. 2, str. 169 — slika.

MIHELČIČ JANEZ nabiralec pregovorov

R. 14. jan. 1750 na Dobravi pri Kropi, u. po l. 1792 neznano kje. Kot duhovnik služboval tudi v Radečah in Svibnem. — SBL II, str. 112.

MIHELČIČ STANE slavist in čebelarški pisatelj

R. 2. febr. 1906 v Virmašah pri Škofji Loki (brat Franceta). Maturiral na kočevski gimnaziji in diplomiral iz slavistike na ljublj. univerzi. Kot partizan bil šef poročevalske sekcije prop. oddelka Glavnega štaba NOV in POJ. Po vojni republiški inšpektor za slov. jezik in samostojni svetnik ter soavtor številnih učnih knjig za slovenski jezik. Avtor knjige A. Janša, njegovo življenje, delo in pomen. Leta 1974 prejel Zagarjevo nagrado. — JIS XXI/ 1975—76, str. 168. Delo 20. jul. 1974 št. 168, str. 22 — slika.

MIHEVC EDO arhitekt in partizanski komandant

R. 8. jul. 1911 v Trstu, u. 5. jun. 1985 v Portorožu. Diplomiral na tehnični fakulteti v Ljubljani 1936. V partizanih bil komandant brigade, komandant šole, načelnik Glavnega štaba NOV Slovenije. Po vojni profesor arhitekture na ljubljanski univerzi. L. 1969 prejel Prešernovo nagrado. — Prim SBL 10 snopič., str. 420.

MIKEC s. EMA (NEŽA) umetna vezilja

R. 9. jan. 1877 v Brusnicah, u. l. 1967. Kot voditeljica samostanske vezilnice v Mariboru dvignila vezilnico na visoko tehnično in estetsko raven. — SBL II, str. 113. Družina 1980 št. 38, str. 8.

MIKLAVČIČ JANJA pesnica in prevajalka

R. 3. jan. 1863 v Ljubljani, u. 11. dec. 1952 prav tam. Mladost preživela v Kresnicah in Šentvidu pri Stični. — SBL II, str. 115. Slovenski poročevalec 13. dec. 1952 (osmrtnica).

MIKLIČ ANTON podobar

R. 14. sept. 1843 pri Sv. Marku pri Sodražici, u. 30. apr. 1887 na Tre-

belnem. Delal za dolenske cerkve oltarje in tabernaklje. — SBL II, str. 118. KLS II, str. 615 (napačno, da je bil doma iz Ornuške vasi).

MIKLIČ JANEZ baletni plesalec

R. 23. nov. 1926 v Vidmu na Dolenjskem. Diplomiral na filozofski fakulteti in srednji baletni šoli v Ljubljani, bil plesalec v ljubljanski Operi, nato na Dunaju. — SGL, str. 441.

MIKLITSCH KARL zgodovinar

R. 6. okt. 1875 na Travi na Kočevskem. Maturiral 1895 in učiteljeval med drugim v Trziču, čigar zgodovino je raziskoval, in na Kočevskem ter nazadnje v Celovcu. — Za življenjske podatke se zahvaljujem prof. I. Andoljšku, ped. svetniku v Lj. Glas 11. avg. 1971 št. 61, str. 13.

MIKUŽ METOD zgodovinar

R. 22. dec. 1909 v Prečni, u. 9. apr. 1982 v Ljubljani. L. 1941 promoviral na ljubljanski teološki fakulteti na podlagi disertacije o stiških opatih. Kot duhovnik odšel v partizane, po vojni pa je bil na ljubljanski univerzi redni profesor za zgodovino NOB. Najobsežnejše njegovo delo je pregled narodnoosvobodilne borbe v Sloveniji v 5 knjigah. — Univerza I, str. 63. Borec 1974 št. 11, str. 577 — slika.

MIKUŽ STANE umetnostni zgodovinar

R. 1. maja 1913 v Šmarju pri Ljubljani (brat Metoda), u. 19. jul. 1985 v Ljubljani. Promoviral na ljubljanski univerzi z disertacijo o slikarju Jelovšku. Po vojni bil redni profesor ljubljanske univerze. — Univerza I, str. 90. Delo 23. maja 1973 št. 138, str. 6 — slika. Delo 25. jul. 1985 št. 170, str. 3 (osmrtnica).

MILČINSKI JANEZ (JANVID) pravnik in zdravnik, akademik

R. 3. maja 1913 v Ljubljani. Promoviral na pravni in medicinski fakulteti, med vojno bil zdravnik v partizanskih bolnicah, po vojni profesor in rektor na ljubljanski univerzi ter predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti. — Letopis SAZU XII, str. 43; XXI, str. 63. NRazgl. XXVIII/1979 12. jan. št. 1, str. 20 — slika.

MILEK DRAGOJILA (KAROLINA) Gregorčičeva ljubezen

R. 11. nov. 1850 v Zalogu pri Ljubljani, u. 22. jul. 1890 v Ljubljani. Kot učiteljica je službovala v Podzemlju v Beli krajini od 1. marca 1889 do 28. maja 1890, ko je bila zaradi bolezni upokojena. Njej so posvečene najlepše Gregorčičeve pesmi, med njimi mojstrska kantata Ohrani Bog te v cveti. — SBL II, str. 125 (z napačno letnico smrti 1889). Dol. list 2. okt. in 9. okt. 1969 — s sliko.

MILEK FRANC glasbenik

R. 24. avg. 1923 v Črnomlju. Po vojni poučeval na novomeškem oddelku pedagoške akademije in vodil pevsko zboru v Novem mestu in Dol. Toplicah. — Osebni podatki. Dol. list 25. dec. 1975 št. 54, str. 39 — s sliko.

MILIC (MILLITZ) JOŽEF tiskar in založnik

R. 17. apr. 1817 v Soteski, u. 21. febr. 1888 v Ljubljani. Tiskar je nabožne knjige, mladinsko literaturo in tiskovine, bil soustanovitelj Učiteljskega tovariša. — SBL II, str. 125.

MILIC LJUDMILA roj. ŠMAJDEK tiskarnica

R. 12. avg. 1843 v Dol. Toplicah (žena Jožefa), u. 20. apr. 1924 v Ljubljani. Leta 1870 se je poročila s 26 let starejšim vdovcem Milicem in po njegovi smrti nekaj let vodila tiskarno v Ljubljani. Trdina jo je v povesti »Fortunatov« krstil za Zamostarjevo Lilo, ker je njen oče imel gostilno pred mostom v Toplicah, izposodil pa si jo je tudi v Kresni noči, kjer jo imenuje prezala Topličanka. — Trdinovo Zbrano delo VI, str. 399. SBL II, str. 125.

MINATTI IVAN pesnik, prevajalec in urednik

R. 22. marca 1924 v Slovenskih Konjicah. Leta 1944 odšel v partizane in na osvobodjenem ozemlju objavljajal pesmi. Po vojni diplomiral in postal urednik pri Mladinski knjigi. Izdal je pesniške zbirke S poti, Pa bo pomlad prišla, Nekoga moraš imeti rad idr. — Slov. književnost 1945—1965, II, str. 407, I, str. 110 — slika.

MIRON-BORŠTNIK MILICA dramatičarka

R. 31. marca 1895 na Hribu pri Hinjah (sestra Boža Borštnika), u. 18. avg. 1977 v Sarajevu, pok. na Palah. Živela dolgo let v Sarajevu in pisala v srbohrvaščini. — Miron M.: Čudotvorni čirak (Sarajevo, 1957), str. 5. TT XIX/1971 št. 18, str. 7 — slika; št. 20, str. 14. SGL, str. 446.

MIRTIČ ALOJZ gasilski organizator. Maistrov borec

R. 23. maja 1895 v Cegelnici, u. 29. nov. 1972 v Novem mestu. Delal v gasilski organizaciji 60 let in prejel visoka odlikovanja. Udeležil se je bojev za severno mejo, l. 1943 pa je vstopil med borce XII. SNOUB in delal v partizanskih delavnicah. Tudi za povojno delo v družbenih organizacijah prejel odlikovanja. — DL 14. dec. 1972 št. 50, str. 5 — s sliko. GasV XXVII/1973 št. 1, str. 18.

MIRTIČ FRANČEK politični delavec

R. 1. febr. 1928 v Karlovcih pri

Kočevju. Študiral na novomeški gimnaziji. Od 1943 aktivno sodeloval v NOB, po vojni bil član izvršnega komiteja CK ZKS, član sekretariata CK itd. — 225 let, str. 370

MIRTIČ JOŽE gospodarstvenik

R. 14. apr. 1932 v Cegelnici pri Novem mestu (brat Frančka). Šolal se tudi na novomeški gimnaziji. Od 1962 direktor litijske predilnice. Prejel Kraigherjevo nagrado za l. 1985. — Delo 7. jan. 1886 št. 4, str. 5 — s sliko.

MIRTIČ JOŽE — ZIDAR narodni heroj

R. 24. dec. 1912 v Ljubljani, u. 10. nov. 1944 v Beli krajini. Bil je načelnik štaba divizije. Za narodnega heroja proglašen 27. nov. 1953. — Zbornik narodnih heroja Jugoslavije, str. 523 — s sliko.

MIŠIČ MARIJA pevkica

R. 3. jan. 1900 v Trebnjem. Študirala petje pri J. Betettu in 30 let pela v zboru Opere v Ljubljani. — SGL, str. 446.

MLAČAK BLAŽ medic. pisatelj

R. 1946 v Kamanju na Hrvaškem. Doktor medicinskih znanosti. Od 1972 zdravnik v Metliki, hkrati tudi docent na zagrebški univerzi. — Dular J.: Pomembni Belokranjci, str. 19. Dol. list 16. febr. 1984 št. 7, str. 8 — slika.

MLADIČ FRANC učitelj

R. l. 1829 na Pivki pri Naklem. Učiteljeval v Šmartnem in Dolah pri Litiji, končno bil davkar v Krškem, od koder je dopisoval Novicam. — Glasnik Slov. duhovniškega društva I/1971 št. 4, str. 127.

MLAKAR ANTON homeopat

R. 15. jan. 1806 na Brdu, u. 30. dec. 1880 v Novem mestu. Bil župnik v Mirni Peči (1873—1878), nato do smrti kanonik v Novem mestu. Slovel je kot homeopat, zlasti pa po svojem zdravlilu zoper kačji pik, ki ga je napravil iz Astre montane. Z njim je rešil nad 300 ljudi, ki jih je bil pičil gad. — Zabukovec J.: Šlavina, str. 237.

MLAKAR IVAN igralec amater

R. leta 1917, u. ?. Dolgo let deloval kot igralec v Kostanjevici in prejel 1957 Trdinovo nagrado za uspele odrske kreacije. — Nedeljski dnevnik 16. jun. 1968 št. 163, str. 3 — s sliko.

MLAKAR PINO plesalec, koreograf in režiser

R. 2. marca 1907 v Novem mestu, kjer živi tudi še danes. Deloval kot plesalec doma in v tujini in nastopal skupaj s svojo ženo Pio. Bil profesor na Akademiji za glasbo, film, radio in televizijo v Ljubljani ter dvakrat prejel Prešernovo nagrado. Ustvaril je temelje strokovnemu baletnemu šolanju pri nas. — SGL, str. 449. Delo 2. marca 1977 št. 50, str. 8 — s sliko.

MLEJNIK p. ANGELUS (KAROL) teolog in čebelar

R. 27. jul. 1865 v Novem mestu, u. 27. okt. 1931 v Ljubljani. Obiskoval novomeško gimnazijo in po bogoslovnih študijah poučeval na graškem bogoslovnem učiteljskišću filozofijo in dogmatiko. Bil je dvakrat provincial frančiškanskega reda. — SBL II, str. 139.

MLINAR — CIGALE FRAN KSAVER glasbenik

R. 11. nov. 1887 v Rovtahn nad Logatcem, u. 2. febr. 1972 v Grosupljem, kjer je živel zadnja leta. — SBL II, str. 140. Družina 23. apr. 1972 št. 8, str. 7 (smrtni podatki).

MLINARIČ JOŽE klasični filolog in zgodovinar ter prevajalec

R. 13. marca 1935 v Mariboru. Diplomiral iz zgodovine in klasične filologije ter 1971 postal doktor znanosti. Poučeval na novomeški gimnaziji in bil arhivar v Dolenjskem muzeju. — 225 let, str. 332. Večer 29. dec. 1973 št. 302, str. 7 — slika.

MOČIVNIK MARJAN kulturno-prosvetni delavec

R. 26. marca 1930 v Mariboru. Študiral na novomeški gimnaziji. Ravnatelj osnovne šole v Šentjerneju. Soorganizator srečanj slovenskih oktetov na Dolenjskem. Prejel Trdinovo nagrado 1977. — DL 10. nov. 1977 št. 44, str. 7 — s sliko. Osebni podatki.

MÖDERNDORFER VINKO etnograf in publicist ter šolnik

R. 5. apr. 1894 v Dolah v Ziljski dolini, u. 10. sept. 1958 v Celju. Učiteljeval tudi pri Sv. Juriju pod Kumom in napisal sociološko-narodopisno študijo Slovenska vas na Dolenjskem, Narodno blago koroških Slovencev, Narodne pripovedke iz Mežiške doline itd. — SBL II, str. 142. Andoljšek I.: Naš začetni bralni pouk III, str. 222. Borec XXXV/1983 št. 6/7, str. 402 — slika.

MODIC DUŠAN šolnik in kulturno-prosvetni organizator

R. 6. marca 1927 v Loznici v Srbiji. Od leta 1952 profesor matematike in fizike na novomeškem učiteljskišću in gimnaziji, kjer je bil tudi ravnatelj. Prejel Trdinovo nagrado (1987). — Letno poročilo gimnazije v Novem mestu 1975/76, str. 5 — s sliko.

MODIC JANEZ čebelar

R. 5. apr. 1846 v Vel. Laščah, u. 1892. Urejal Slovenskega čebelarja in sadjerejca in v njem sodeloval. — SBL II, str. 143. Slovenski čebelar XLVIII/1946 št. 12, str. 291 — slika (s podatkom, da se je rodil v Dvorski vasi).

MOHORIČ MILENA gl. PREMUR MILENA

MOLE IZIDOR slikar in restavrator

R. 1. apr. 1927 v Logu pri Brezovici. Od 1951 do 1954 poučeval na novomeškem učiteljskišću. — Avtoportret na Slovenskem, str. 88. Samostan Stična ob 850-letnici, str. 34 — slika.

MOLE RUDOLF slovstveni zgodovinar in prevajalec

R. 20. jan. 1883 v Kanalu v Soški dolini, u. 20. jan. 1969 v Ljubljani. Maturiral na novomeški gimnaziji, študiral na Dunaju slavistiko in klasično filologijo ter promoviral 1906. Prevajal iz poljščine, zlasti Sienkiewiczza. — SBL II, str. 148.

MOLE VOJESLAV (HERMAN) pesnik, prevajalec in umetn. zgodovinar

R. 14. dec. 1886 v Kanalu (polbrat Rudolfa), u. 5. dec. 1973 v Euginu, Oregon, ZDA. Maturiral na

novomeški gimnaziji, študiral arheologijo in umetnostno zgodovino v Krakovu, Rimu in na Dunaju ter promoviral l. 1912. Bil profesor na univerzi v Ljubljani in Krakovu, član Poljske akademije znanosti v Krakovu ter Slovenske akademije znanosti in umetnosti. — SBL II, str. 148 (z napačnim podatkom o mesecu rojstva). Slovenska književnost, CZ 1982, str. 235.

MOLEK IVAN prevajalec, časnikar in urednik

R. 8. jun. 1882 na Zvirkovem Vrhu pri Metliki, u. 16. marca 1962 v El Cajonu v Kaliforniji. L. 1900 se preselil v Ameriko in deloval kot delavec, politik in publicist. — SBL II, 149. SIK 1967, str. 313 — slika.

MOLINARO IVAN matematik

R. 26. okt. 1903 v Škofji Loki. Hodil sprva na novomeško gimnazijo in maturiral v Kranju 1922. — OMF XXX/1983 št. 4, str. 126 — s sliko.

MÖNHARDT IVAN JAKOB slikar

Okoli l. 1673 živel v Višnji Gori. Poslikal oltar na Muljavi. — SBL II, str. 150.

MONTAGNANA POLIDOR DE novomeški prošt

R. verjeto v 3. desetl. 16. stol. v Italiji, u. 2. okt. 1604 v Novem mestu. Bil je ljubljanski prošt in arhidiacon za Štajersko in Dolenjsko ter od 1582 do smrti novomeški prošt. Kot tak je obnovil proštijo in cerkev, ki sta bili pogoreli v požaru 1576, ter pridobil za kapiteljsko cerkev znamenito sliko sv. Nikolaja, ki jo pripisujejo Tintoretu. Bil je hud nasprotnik Trubarja in sploh protestantizma. — SBL II, str. 150. Kapitelj, mesečna župnijska oznaka, VIII/1983 št. 73, str. 5 (s podatkom, da je bil rojen v Laškem pri Celju).

MORAUTSCHER MAKŠ jezuit

R. 11. apr. 1721 na gradiču Mala vas na Dolenjskem, u. 15. sept. 1806 v Ljubljani. Končal v Ljubljani nižje šole, stopil v jezuitski red in opravil v Gradcu izpite iz filozofije in telologije. V Ljubljani vodil semenišče in v njem znatno povzdignil godbo ter vodil gimnazijo. — SBL II, str. 153.

MORDAX ANTON nabožni pisatelj

R. 25. dec. 1662 na Grabnu pri Novem mestu, u. 4. febr. 1725 v Leobnu. Počeval filozofijo v Gradcu, Celovcu in Linzu ter teologijo in bil nazadnje rektor v Leobnu. Pisal teološke spise v latinščini. — SBL II, str. 153.

MORDAX VOLBENK ANDREJ jezuit

R. 10. sept. 1660 na gradu Graben pri Novem mestu (Antonov brat), u. 13. maja 1733 v Judenburgu. Bil skoraj vse življenje vojni pridigar in misijonar na Ogrskem ter pisal duhovne pesmi. Mordaxi so bili staro štajersko-koroško-kranjsko plemstvo in se omenjajo že v XII. stoletju. Bili so lastniki Grabna, zgradili pa so tudi gradova Grm in Zaboršt, ki ga danes ni več. — SBL II, str. 153. Janko Jarc: Grad Grm — v zgodovini (Petdeset let Kmetijske šole na Grmu, str. 13).

Janez Kolenc:

Dokler

Dokler bo po svetu strašil
en sam soldat;
dokler nas bo moril
en sam policaj;
dokler nam bo gobeždal
en sam politik
in bodo zemljó mejili z mejniki
in bodo morilci naši maliki,
bom pel, soncu bom pel,
da vse sem preklel.

Dokler bo resnjica pravica moči,
dokler bodo rešetke okna za ljudi,
dokler bodo skrunili bogati kruh in živali
za svoje zaražene vamppe,
dokler bo žulj edina pravica ubogih,
me bo pred kugonosno
in golorepo sram,
da kot rabelj in kot jetnik
podoba imam.

Nekateri pravijo

Nekateri pravijo, da sem pesnik.
Kako žalijo harmonijo Lepote.
Jaz sem po tej melodiji le spraševal.
Nekateri pravijo, da sem učitelj.
Komu? O kako žalijo
modrost mravelj in čebel,
roč in ptic. Jaz sem jih le spraševal.
Nekateri me barvajo kakor plot, ki ogradi
notranjost z rdečo kakor plot, ki ogradi
notranjost z rdečo, modro ali belo.
Že prva rosa žalitev je zmila.
In so me nekateri izvolili, da bi pisal zakone,
komu? Soncu? Žalosti, radosti tvoji?
Smrti? In ko so govorili,
po kaj so prišli, so pozabili,
da so v svetišču življenja.

JOŽE KUMER: Akt (pastel na papirju)

Bivati

Bivati
klic je neba in ogenj mameči pekla.
Ne bivati več
uganka: katera sanja
te bo uresničila.
In nikdar biti —
neskončnost, ki se ne more
ne sovražiti in ne ljubiti.
In dvomiti:
biti v ne-bitu.

Ivan Zoran: Za-lučaj

Zalučaj se.
Samo za lučaj
se zalučaj.
Zalučaj vase.
Se pod krhko
skorjo molka
praznine
nagoltaj.

V
V praznino.
V nič.
V molk.
V tišino.
To je kot:
Vame.
Vate.
Vanju.
Vanje.
V vse-
bolečino.
Vekomaj
v.

Tragedija

Od ene do druge
glavice pomišljaja:
zanihani srpi
vprašajev.

O, koliko
pomišljajev!
O, koliko
vprašajev!

Naposled —
navpično:
črtica, pika —
klicaj.
Kot trupelce
črno,
z glavico
navzdol.

Severin Šali:

Jutro

Pod oknom
na cvetoči češnji
se mi je prebudilo
milostno jutro.

Na roso
je posijalo sonce,
utrinja se na kapljicah
kot biseri.

Z drevja se oglašja
ptičja hozana.
Še zvon v daljavi
se veseli jutra.

Ravan
se odpira v dan
in gora se vzpenja
soncu naproti.

Spet mi je
svetal čas darovan,
za mir in nemir,
naj me srečno
pripelje v večer.

Naj me še prebudijo
milostna jutra,
naj me še
osrečujejo dnevi!

Preden uvenem,
preden odmrnem kot trava,
ko ji usahnejo
sokovi življenja.

Hvalnico pojem večeru,
v blaženem miru
med zemljo in nebom.

Hvalnica večeru

Hvalnico pojem večeru
in večerni zarji,
ki v rožnato bajko
spreminja oblake.
Opojno diši
pokošena trava
in dan se pomirja
kot utrujena nevesta
v objemu. Že pojo
črički in svetloba
se počasi osiplje.
Nemir telesnosti
spreletava dekleta,
gore se odmikajo
in previsi so
brez ostrine.
Na poljani življenja
zorim za noč
in v očeh migotajo
mi zvezde.

Tako malo telesnosti
je še v meni,
tako astralna
mi postaja podoba.

Hvalnico pojem večeru,
v blaženem miru
med zemljo in nebom.

Milan Markelj:

Večer s Chopinom

V večerni polmrak sobe
Chopin s srebrnimi klavirci
kuje prosojno telo
pradavnega spomina.

Razčesava zlatolasko
z belimi rokami hrepenjenja.
Iz satovja časa toči
žalost davne izpolnitve.

Gramofon v sobi hiše
na robu malega mesta
ob zelenilu neke reke
pod vznožjem gora
šopena Chopina.

Kogar življenje boli

Kogar življenje boli,
hodi samotne poti.

V senci svojega zla
išče pot,
da bi odšel
daleč od tod.

Nekega dne
odide po nji.
Ne vrne se več
med ljudi.

Za seboj le prazen
lev začudenja pusti.

Spominka

Preko praga sanj
iz daljave časov stopa.
Njena usta dihalo
ljubljeni imena.
Na dlaneh ji spe dotiki
starih nežnosti.
Njen nasmeš odzvanja
pozabljeni obljube.
V očeh ji sveti
luč z ognjišča doma,
davno izgubljenega,
kdaj že zapuščenega.
V samotni uri
boža z belimi rokami
hrepenjenja.
In sladko boli
iz minulih v prihodnje dni.

Ijiva, obenem aristokratska in preprosta, da je blizu vsem, dojemljivim za življenje, ne glede na kakršnokoli pripadnost; težnja k plemeniti idealizaciji v portretiranju in poznejša slava pa je povzročila, da si je marsikdo želel, da bi ga portretiral prav Jakac. Tako je naneslo, da so pred vojno visele njegove grafike tudi na beograjskem kraljevem dvoru — tjakaj je bil Jakac z ukazom povabljen portretirat — pozneje pa je nekdanjim partizanskim prijateljem izpolnil marsikatero portretno željo tudi po vojni. A je bil ne glede na širok krog vplivnih prijateljev vedno neodvisen in tudi ni bil nikoli v nobeni stranki (na kar je bil posebej ponosen); postal je — ker je marsikaj videl — kvečjemu tako moder, da se ni po nepotrebnem v svojo škodo nalašč izpostavljaj, kadar pa je kje interveniral, je to vselej storil po nareku svojega srca in iz prepričanja in marsikomu bistveno pomagal. (Pri Titu je npr. uspešno posredoval za dostojnejšo Kocbekovo pokojnino.) Marsikdo od tistih, ki so v resnici sami zaman strmeli k večjemu ugledu, mu je bil kratka v svojih moralističnih sodbah včasih krivičen, med umetniki pa posebej tisti, ki so mislili, da mora biti umetnik vse življenje ubog bohem, za življenja nepriznan in vsekakor daleč od dvornega slikarja, ne da bi upoštevali, da so številni največji mojstri v preteklosti delali prav na dvorih, da je bila taka služba celo njihov poklicni cilj in da to kajpak nima zveze z ideologijo, ki jo je Jakac v umetnosti vselej zavračal. In ne da bi se zavedali, da je prav med bohemii vedno tudi vrsta slabih slikarjev, ki so umetniki le po obnašanju in videzu, in ne po delu.

Seveda pa ni Jakac nikoli služboval na nobenem dvoru in je tudi po vojni vse življenje

ostal v predvojnem ljubljanskem domu, iz katerega se ni želel izseliti, tudi ko so mu ponujali, naj si izbere vilo. A tudi nikoli ni hotel biti bohem — že zato ne, ker ga je že v otroštvu novomeški družinski gospodarski polom podučil o nujnosti varne eksistence in ker je vedno želel pomagati nesrečnim staršem. Postajal je skratka vse bolj urejen umetnik, ki je umetnost povezoval s trdim delom za preživetje; tudi zato je bil tako plodovit (njegov redni delavnik je trajal vsaj od osmih zjutraj do desetih zvečer, brez praznikov in dopustov, kot je sam večkrat poudarjal) in tudi zato so v njegovem opusu ob delih, nastalih iz navdiha, razumljivo nastajale tudi sicer kvalitetne slike, rojene predvsem iz znanja in discipline. Edini vladar, ki mu je vse podrejal (celo med vojno, ko je ne glede na želje voditeljev uveljavljaj lastne umetniške poglede), je bila zanj Umetnost, edina idejna opredelitev, ki jo je priznaval, pa je bilo čaščenje poštenega dela. V umetniku je gledal reprezentanta, služabnika in svečenika. Umetnosti ter narodne samozavesti, v umetnosti pa nosilko najvišjih vrednot in najglobljih čustev, tolažilnico in pričevalko, in je bil s takim odnosom do nje vsepovsod v ospredju.

Posebno veljaven položaj, pridobljen po zmagoviti vojni, mu je omogočil izpeljati tudi številne zgodovinske zasluge za narodno kulturo, tako da je pričel sčasoma posebejati poseben tip umetnika — vplivnega javnega delavca, ki je z bujal rešpekt do umetnosti tudi tistim, ki njo sicer nimajo opravka, in je postal po vojni pri nas prvi, ki je vzpostavil položaj likovnega umetnika kot ene osrednjih in vplivnih narodnih osebnosti. Z vsem tem si je ustvaril poseben, nenehno dejaven življenjski stil, ki je vseboval

skoraj protokolarno pozornost vsem pomembnim umetnostnim dogajanjem, z naraščajočo slavo pa postajal tudi vse večji plen javnosti, vse bolj zasut z vabili novinarjev, pismi in celo slavilno poezijo kar najrazličnejših obdovovalcev. Teh je imel Jakac vsaj na starost toliko, da so ga včasih že kar motili. Njegov mladostni vrstniki so v glavnem postopoma pomrli, družil se je z redkimi kritiki, sicer pa ga je obiskoval širok krog ljudi, ki so kaj rabili iz njegovega arhiva, in častilcev, med katerimi so bili tudi taki, ki za samo umetnost niso bili posebej dojemljivi, a so jih privlačili motivika, obrtna virtuoznost ter morebiti tudi čustvo in življenjska spoznanja, ki poetično žlahtnijo Jakčevo umetnost. In tega se je umetnik seveda tudi sam zavedal, saj je večkrat izjavil, da zares razumejo umetnost le redki. A ga to niti ni motilo, ker je bil vesel, da se ljudje, četudi po svoje, za umetnost vsaj zanimajo. Seveda se zaradi tega v svojem delu občinstvu ni posebej prilagajal, a se je z njim postopoma zblizhal in včasih skoraj zliil v eno, ker se je tudi sam spremenil iz fantasta, iskalca »svetovne duše«, v pristrčno preprostega, umirjenega in prijaznega častilca naravnih lepote, romantično občutenega realista, ki je slikal tudi zaradi krasote motivov.

Tako je v svojem dolgoletnem delu združeval tudi skrajnosti in imel v kriterijih do lastne umetnosti raznolike zahteve. Čeravno se zavestno ni prilagajal, pa je res, da že zaradi dobljenega ugleda in odgovornosti pa tudi posebne ustrežljivosti ni želel nikogar razočarati in je tako z argumentom, da dela za vse ljudi in ne le za »umetnjakarje«, in s poudarjanjem, da so nje-

gove mladostne iluzije že daleč, protežiral ob razstavah bolj poznejša, realistična dela kakor mladostne »skrajnosti« in eksperimente. Tako je v celoti razpon v njegovem življenjskem delu postal podoba njega samega: umetnika, ki je bil tankočutno dojemljiva in vznesena, razumevaljoče čustvena in obenem vse bolj komunikativna, kompleksna, a včasih tudi protislovna osebnost.

Vsa ta Jakčeva kompleksnost je v Novem mestu lepo razvidna že iz njegovega izbora del v Jakčevem domu, kjer so služila za kriterij vsa mogoča izhodišča in kjer rezultat zato ni toliko v antologiji kot v kombinaciji več vidikov, to pa je lahko tako predmet kritik kot posebna očarljivost zbirke. V njej opazno manjka le grafična umetnost, ker je njen reprezentativni izbor stalno predstavljen že v Kostonjčevici na Krki, še več pa je v Jakčevem arhivu, katerega grafična glavnina je bila predstavljena lani ob umetnikovi 90-letnici v Dolenjski galeriji in v Kostonjčevici na Krki. S temi predstavitvami je bil Jakac na Dolenjskem prikazan v bistvu v celoti, tako da si lahko ustvari o njem vsakdo svoje mnenje. Vrsta del, ki jih ni mogoče videti vsak dan, je seveda v zasebnih in javnih zbirkah in ogromno jih je v umetnikovi zapuščini — z njimi bi lahko napolnili ne le Jakčev dom, ampak vsaj novomeški Glavni trg — vendar pogleda na umetnika ne spreminjajo, kvečjemu ga dopolnjujejo in poglabljajo, zlasti risbe, ki jih načeloma ni oddajal. Poleg slik so ohranjene v zapuščini tudi številne skice, skicirke, dopolnjene z zapiski, dnevniki, pesmi in druga dokumentacija, ki bo v pomoč pri študiju slikarja. Tak arhiv kot vir za raziskovanje likovnega umetnika (in še marsičesa dru-

gega) pa je pri nas vsekakor edinstven. Umetnik namreč zavestno ni nikoli ničesar zavrgel ali uničil (razen zapise o srečanjih Rotary kluba — mednarodne družbe izobraženih svetovljanov, ki je v povojni nestrpnosti veljala za buržoazno). Kljub temu da so mu med vojno zaplenili del premoženja (med drugim menda celo omaro kulturniških pisem), že samo to, kar je ostalo, omogoča do natančnosti rekonstruirati njegovo umetniško rast in poglede pa tudi neuresničene načrte.

Še najbolj je bilo gradivo doslej izrabljeno za rekonstrukcijo njegove mladostne ustvarjalnosti, ki je temelj in izhodišče za umevanje njegovega celotnega dela. Umetnik ga je v družbi s podpisanim po letu 1979 in še posebej ob pripravi na Jakčev dom sam pregledal in pri tem tudi marsikaj pojasnil (npr. namene posameznih zasnutkov), zanesljivost njegovih komentarjev pa je bilo mogoče preverjati ob pisnih in drugem gradivu in se tako prepričati, da se v svojem optično izvrstnem spominu, v starosti usmerjenem zlasti v mladostno dobo, nikakor ni motil. Tako sem izrabil srečno priložnost in poskusil osvetliti izvorne umetnikove ustvarjalnosti na način, kakršen pri drugih likovnih umetnikih s tako natančnostjo ni mogoč ravno zaradi pomanjkanja tovrstnih virov. Spoznanja, utemeljena na tej dediščini, sem leta 1983 sintetiziral v razpravi, ki bo letos izšla pri Dolenjski založbi, skupaj s predvidenim ponatisom knjige o Jakčevem domu, z naslovom Mladi Jakac.

Manj pa je izčrpano gradivo za razlago Jakčevega povojnega obdobja. Tudi zanj bodo raz-